

Innhold

Forord	11
Kapittel 1	
Innledning	13
1.1 Laget rundt det digitale barnet	14
1.2 Etikk og verdier	15
1.3 Sentrale prinsipper og redskaper	15
Kapittel 2	
Hva er digital dømmekraft?	18
2.1 Barn og unges digitale hverdag	19
2.1.1 Trender barn, ungdom og mediebruk	21
2.2 Digital teknologi utfordrer dømmekraften	28
2.2.1 Kunstig intelligens i opplæringen	30
2.2.2 Teknologibruk i vakuum?	32
2.2.3 Teknologi med usynlige verdier?	33
2.2.4 Verdier å programmere for	36
2.3 Digital dømmekraft i et nøtteskall	38
2.3.1 Kunnskapsbase for digital dømmekraft	38
2.3.2 Utvikling av dømmekraft som ferdighet	40
2.3.3 Digital dømmekraft handler også om å bruke skjønn	42
2.4 Oppsummering og refleksjon	43

Kapittel 3

Fundament: Hva er menneskeverd?	46
3.1 Menneskeverd og menneskerettigheter	48
3.1.1 Menneskeverd i rettighetstenkningen	48
3.1.2 Rettighetstenkning i opplæringen	50
3.1.3 Barnets rett til trygge digitale medier	52
3.2 Menneskesyn og natursyn	55
3.2.1 Menneskeverd og humanisme	56
3.2.2 Nestekjærlighet, tilgivelse og respekt for naturen	58
3.2.3 Digitalisering av verdier	59
3.3 Oppsummering og refleksjon	62

Kapittel 4

Pedagogikk: Hva er det brede dannelsesoppdraget?	64
4.1 Dannelse i utdanningen	65
4.1.1 Dannelse og/eller kulturell forming	66
4.1.2 Dannelsesoppdraget i formålparagrafene	69
4.1.3 Trenger vi digital dannelse?	71
4.2 Opplæring i digital dømmekraft	72
4.2.1 Verdiløft med mer dømmekraft og dannelse	73
4.2.2 Prioriterte verdier	74
4.2.3 Økte krav til lærerens digitale kompetanse	77
4.3 Digital dømmekraft i barnehagen	78
4.3.1 Digitale medier og digital dømmekraft	79
4.3.2 Digital kompetanse for barnehagelærere	80
4.4 Digital dømmekraft i skolen	81
4.4.1 Kompetansemålene for digitale ferdigheter	82
4.4.2 Forankring av digitale ferdigheter	84
4.4.3 Digital kompetanse – sentrale begreper	87
4.4.4 Lærerens profesjonsfaglige digitale kompetanse, PfdK	88
4.5 Samisk språk og kultur	90
4.6 Digital trivsel, beskyttelse og tilrettelegging	93

4.6.1	Rett til digital trivsel	93
4.6.2	Behov for ekstra beskyttelse	95
4.6.3	Tilrettelegging	96
4.7	Oppsummering og refleksjon	100

Kapittel 5

Etikk: Hva er å handle digitaletisk?	102	
5.1	Etikk og det gode liv på nett?	103
5.2	Normativ etikk: Hva er rett?	105
5.2.1	Ledende etiske teorier	105
5.2.2	To etiske grunnsyn	107
5.2.3	Den gylne regel	109
5.2.4	Etikk i et globalt perspektiv	111
5.3	Anvendt etikk: Hva gjør jeg?	112
5.4	Digitaletisk dilemmatrening	114
5.4.1	Klassikeren: sporevognsproblemet	115
5.4.2	Digitalisert versjon: Moral Machine	116
5.4.3	ChatGPT løser sporevognsproblemet	117
5.5	Oppsummering og refleksjon	119

Kapittel 6

Erkjennelse: Hvordan utvikles kritisk tenkning i den digitale verden?	122	
6.1	Barn og unges utvikling i den digitale verden	123
6.1.1	Hvem er jeg, hvem er mennesket?	124
6.1.2	Utvikling av et «jag»	124
6.1.3	Individets utvikling av jeget gjennom skjerm og digitale medier	128
6.2	Kritisk tenkning i digitaliseringens tid	129
6.2.1	Hva er kritisk tenkning?	130
6.2.2	Hvordan lære kritisk tenkning?	131
6.2.3	Kritisk tenkning og vurdering av valg	132
6.2.4	Kildekritikk og kritisk medieforståelse	134
6.2.5	Medieforståelse hos barn	135

6.2.6	Kritisk tenkning og algoritmisk tenkning	137
6.2.7	Når er barnet «mediemyndig»?	139
6.3	Når er barnet modent nok for sosiale medier?	142
6.4	Oppsummering og refleksjon	143

Kapittel 7

Demokratisk deltakelse: Hvordan bidrar vi til digitalt

	medborgerskap?	146
7.1	Opplæring i digitalt medborgerskap	147
	7.1.1 Digitalt engasjement og samhandling	148
	7.1.2 Tillit og medborgerskap	150
7.2	Demokrati og medborgerskap	151
	7.2.1 Demokrati – en humanistisk idé?	152
	7.2.2 Styrking av verdiene demokratiet bygger på	153
	7.2.3 Digital profilering, mikromålretting og manipulering	154
	7.2.4 Generert innhold og faktasjekkning	155
7.3	Oppsummering og refleksjon	157

Kapittel 8

	Dialog og foreldresamarbeid	159
8.1	Hva er dialog?	161
8.2	Dialog med barn	162
	8.2.1 Barn 0–6 år	163
	8.2.2 Barn 6–9 år	163
	8.2.3 Barn 9–12 år	164
	8.2.4 Barn 12–16 år	166
	8.2.5 Barn i sårbare situasjoner	167
	8.2.6 Nora og Leah – når verdener møtes	167
8.3	Dialog med hjemmet	168
	8.3.1 Samarbeid mellom barnehage og hjem	169
	8.3.2 Samarbeid mellom skole og hjem	170
	8.3.3 Dialog mellom foreldre	173

8.4	Modeller for foreldresamarbeid	175
8.5	Samtaler som eksempel	178
8.6	Oppsummering og refleksjon	181
Litteratur	183
Stikkordliste	201